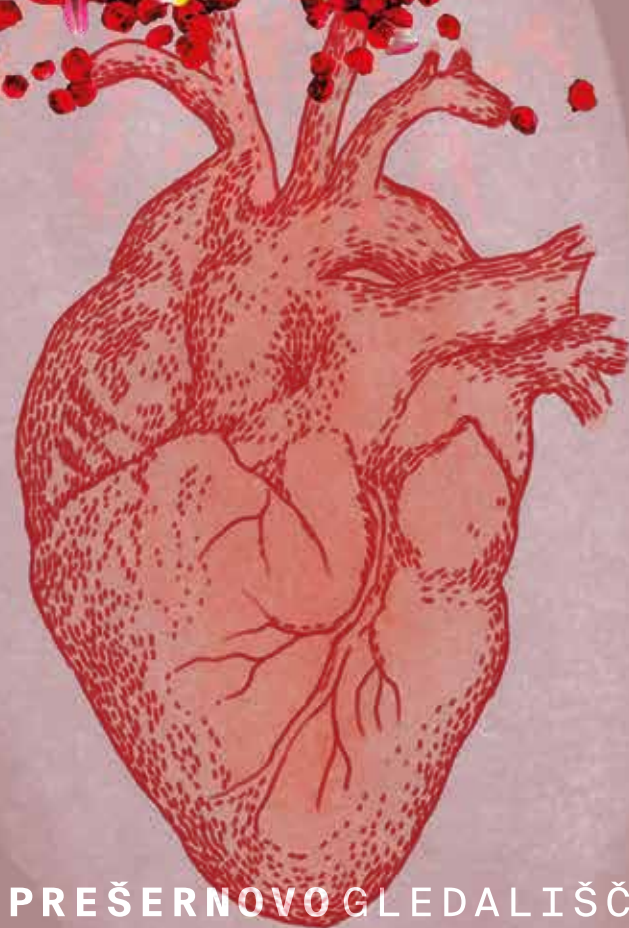


Neda R. Bric

DR. PREŠEREN



PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

19/20

Neda R. Brnc

DR. PREŠEREN^v

Krstna uprizoritev

Prva premiera: 13. 12. 2019 ob 19.30

Druga premiera: 14. 12. 2019 ob 19.30

Režija
Neda R. Bric

Igrajo

Dramaturg
Rok Andres

Ernestina Jelovšek
Vesna Slapar

Scenograf
Branko Hojnik

Katra Prešeren
(Julijina mati, Anina mati)
Darja Reichman

Kostumografinja
Bjanka Adžić Ursulov

Julija Primic
(Mati)

Avtor glasbe
Damir Avdić

Nataša Keser k. g./
Lara Fortuna k. g.

Avtorica videa
Pila Rusjan

Ana Jelovšek
(Lenka Prešeren)
Vesna Pernarčič

Lektorica
Barbara Rogelj

Prešeren starejši
(Oče)

Oblikovalec svetlobe
Nejc Plevnik

Peter Musevski

Oblikovalec maske
Matej Pajntar

Prešeren mlajši
Blaž Setnikar

Matija Čop
(Pripovedovalec 1)
Miha Rodman

Andrej Smole
(Pripovedovalec 2)
Aljoša Ternovšek

Tehnično osebje

Tehnični vodja
mag. Igor Berginc

Inspicent in rekviziter
Ciril Roblek

Šepetalka
Judita Polak

Lučni mojster
Nejc Plevnik

Tonski mojster
Stefan Gladović

Video
Tim Kosi

Frizer in masker
Matej Pajntar

Garderoberka
Bojana Fornazarič

Odrski tehniki
Robert Rajgelj
Jošt Cvikl
Boštjan Marčun
Marko Kranjc Kamberov

*Zahvaljujemo se
Gorenjskemu muzeju in
osebju Prešernove hiše za
pomoč in sodelovanje pri
nastajanju uprizoritve. Tudi
fotografije, objavljene v
gledališkemu listu, so
nastale v Prešernovi hiši.*



Vesna Slapar

ČASOVNI TRAK – PREŠEREN

- 1800** 3. decembra se na domačiji pri Ribču v Vrbi na Gorenjskem rodi France Prešeren.
- 1808** Živi na Kopanju pri Veliki Račni, kjer je župnik njegov stric Jožef.
- 1810** Začne obiskovati normalko v Ribnici.
- 1812** Maturira z odliko in se prepíše na normalko v Ljubljano, nato šolanje nadaljuje na gimnaziji.
- 1819** Vpiše študij filozofije na liceju v Ljubljani.
- 1822** Vpiše se na pravno fakulteto dunajske univerze.
- 1824** Med počinicami prvič obiše domače kraje.
- 1825** Nastane prva danes znana pesem, Zarjovena dvičica. Začne se resno ukvarjati s poezijo.
- 1827** Časopis Illyriches Blatt (Ilirske novice) objavi prvo Prešernovo pesem – Dekletom (Dekelcam). V Ljubljano se vrne Matija Čop.
- 1828** Promoviran je za doktorja prava. Nekaj časa preživi na Morvaskem pri družini svojega učenca grofa Dubskega. Zaposli se pri advokatu Leopoldu Baumgartnu v Ljubljani.
- 1829–30** Dela kot pripravnik pri davčni upravi.
- 1829–32** Prijateljuje z Marijo Johano Khlun iz Gradca. Čeprav gre za obojestransko ljubezen in naklonjenost, se Prešeren iz odnosa nenadoma umakne.
- 1830** Prvi zvezek Kranjske čbelice (Lenora, Povodni mož in Slovo od mladosti).
- 1831** Drugi zvezek Kranjske čbelice (Ljubezenski soneti, Nova pisarija in Hčere svet).
- 1832** V Celovcu se pripravlja na odvetniški in sodniški izpit, ki ga opravi z zadostno oceno. Prvič zaprosi za samostojno advokaturo. Izid tretjega zvezka Čbelice.
- 1833** Sreča Julijo Primic, ljubezen usodno zaznamuje njegovo življenje in delo.



Dr. France Prešeren

1834

Izide Sonetni venec z akrostihom Juliji. Zaposli se kot vodja pisarne pri prijatelju dr. Blažu Crobathu, kjer dela vse do selitve v Kranj. Izide četrty zvezek Čbelice. Drugič zaprosi za advokaturo in je spet zavrjen.

1835

Matija Čop utone pri Tomačevem. Prešeren v samozaložbi izda Krst pri Savici.

1837

Spoprijatelji se s poljskima oporečnikoma Emilom Korytkom in Boguslavom Horodinskym, ki sta pregnana v Ljubljano. Spozna Ano Jelovšek.

1839

Poroči se Julija Primic. Rodi se mu prvi otrok, Rezika, ki umre v prvem letu starosti. Iz tujine se vrne Andrej Smole, veliko časa preživita skupaj v načrtovanju prihodnosti slovenske literarne ustvarjalnosti.

1840

Smole od kapi umre tako rekoč v Prešernovem naročju. Zavrjnena je tretja prošnja za advokaturo.

1841

Prešeren se zaljubi v hči krčmarice gostilne Grič Jerico Podboj, kar pomeni ponovno pesniško aktivno obdobje.

1842

Rodi se mu drugi otrok, Ernestina.

1843

Nastane pesem Nezakonska mati. Zavrnejo mu četrto prošnjo za advokaturo.

1844

Nastane Zdravljica.

1845

Rodi se mu tretji otrok, France.

1846

Zavrjnena peta prošnja za advokaturo, zato vloži šesto, tokrat ne za Ljubljano, temveč za Postojno ali Kranj. Rokopis Poezij pride iz cenzure in je odobren za tisk. Odobrijo mu mesto advokata v Kranju, kamor se preseli konec leta in odpre odvetniško pisarno. Decembra v 1200 izvodih izidejo Poezije, opremljene so z letnico 1847, in se dobro prodajajo.

1848

V Kmetijskih in rokodelskih novicah izide Zdravljica. Umre Blaž Crobath, oče Luize Pesjakove. Revolucionarno vrenje iz Dunaja se čuti na Kranjskem, aktivno sodeluje pri kranjski Narodni brambi.

1849

8. februarja umre v Kranju.

BIOGRAFSKI IZVLEČKI NEKATERIH OSEB, KI NASTOPIJO V DRAMI DR. PREŠEREN

(Povzeto po spletni izdaji Slovenskega biografskega leksikona (www.slovenska-biografija.si), kjer si radovednejši bralec lahko prebere biografske članke v celoti)

Jelovšek, Ernestina (1842–1917) je bila drugi otrok Franceta Prešerna z Ano Jelovšek. Po šolanju pri uršulinkah se je izučila za šiviljo. Leta 1856 je sledila svoji materi, ki se je kmalu po Francetovi smrti preselila v Trst, v letu 1866 pa sta obe odpotovali na Dunaj, kjer sta se preživljali kot šivilji do Anine smrti. Kasneje se je preselila nazaj v Ljubljano in se preživljala s šivanjem, dokler ni bila prisiljena zaradi oslabelosti oči in splošne onemoglosti živeti od podpor in oditi v ubožnico. S svojim literarnim delom je znatno prispevala k prešernoslovju. Večino vedenja o Prešernu oz. o njegovi okolici ima od svoje matere. Temu dodaja tudi nekaj lastnih ugotovitev: kot spomini so v skrčeni obliki izšli v slovenskem prevodu (Spomini na Prešerna, 1903).



Jelovšek, Ana (1823–1875) se je rodila v revni ljubljanski družini, njena krstna botra je bila mati Julije Primic, pri kateri je Ana nekaj časa tudi živela in se učila za hišno. Bila naj bi lepotica, vihravega značaja, ki je bila všeč številnim moškim. S Prešernom sta se spoznala pri Blažu Crobathu, ki je bil takrat Prešernov nadrejeni, Ana pa je bila služkinja pri njegovi družini. Strastna ljubezen, ki je vodila v burno, naporno in disfunkcionalno razmerje, je pomembno vplivala na Prešernovo življenje. Rodili so se jima trije otroci, a je starost dočakala le Ernestina. Rezika (1839) je umrla kmalu po rojstvu, France (1845) pa po pesnikovi smrti, star še ne deset let. Ko je šla Ana kmalu po rojstvu tretjega otroka služiti v Trst in se je vrnila šele maja 1846, je ostala Ernestina pri svojem stricu Martinu v Ljubljani. Po Prešernovi smrti, ko sta bila Ernestina in France določena za glavna dediča, je Ana preživljala sebe in otroke s šivanjem. Umrla je na Dunaju.



Primic, Julija (1816–1864) se je rodila v bogati meščanski družini, po očetovi in bratovi smrti je postala najbogatejša ljubljanska dedinja svojega časa. Julija je bila precej zaprte narave, saj jo je mati vzgajala strogo in skoraj brez stikov z zunanjim svetom. Največjo slavo ji je prinesel akrostih, ki ji ga je v Sonetnem vencu (1834) posvetil France Prešeren. Poročila se je z osem let starejšim Jožefom von Scheuchensuelom, ki je kasneje postal predsednik okrajnega sodišča v Novem mestu. V zakonu se jima je rodilo pet otrok, umrla je stara 48 let na gradu Neuuhof.



Prešeren, Katarina (1799–1873) je drugi otrok Šimna in Mine Prešeren, Ribčevih iz Vrbe. Gospodinjala je staremu stricu Jožefu na Ježici in v Ljubljani. Po njegovi smrti jo je brat France vzel za gospodinjjo in ga je spremljala do konca. Čeprav je znala brati, je bila preprosta kmečka ženska. Že kot otrok ni bila prijazna, kasneje se je razvila v hudo, gospodovalno, svojeglavo in jezično žensko. Pesnik je bil mirne narave in je njene muhe potrpežljivo in molče prenašal. Kak dan ali dva pred usodnim 8. februarjem 1849 naj bi pod Dagarinovim vplivom in verjetno s pristankom duševno strtega brata požgala del njegove literarne zapuščine, četudi pozneje ni hotela tega nikomur priznati. Po njegovi smrti je osamljena životarila v rodnih krajih pod Stolom. Od vseh Šimnovih otrok se ji je na starost menda najslabše godilo: prihrankov ni imela, tudi podedovala ni po nikomer, razen pohišstva po bratu Francetu, preživljala se je s prejo volne in miloščino, ki jo je prejemale od sorodnikov. Spomine na pesnika in njegove sodobnike je posredovala sestri Lenki.



Prešeren, Lenka (1811–1891) je bila najmlajša pesnikova sestra. V mladosti se je učila v Ljubljani kuhati in tačas stanovala s Francetom pri Kastelcu. Nato je gospodinjala pri stricu župniku in kasneje pri bratu Juriju na Koroškem. Skupaj z materjo in sestro Uršo se je z bratom selila po različnih župnijah. Po Jurjevi smrti (1868) se je odpravila na Gorenjsko, v domačih krajih sta si z Uršo iz dediščine po bratu kupili stanovanje. Ko je Urša umrla, se je Lenka preselila v domačo hišo v Vrbo, podarila nečaku Jožefu Vovku skoraj vse prihranke in mu varovala otroke. Zbolela je za rakom in amputirali so ji nogo, umrla je sama v ljubljanski bolnišnici. Bila je majhne rasti, v gornjem delu obraza podobna pesniku. Brata pesnika je dobro poznala, saj se je z njim velikokrat srečala. Marsikaj je izvedela o pesniku tudi v pogovorih s sorodniki. Imela je tudi odličen spomin, več kot o bratovem pesniškem delu je vedela Lenka o njegovem življenju, zunanosti, sorodnikih, družinskih razmerah in znancih. V svoji preproščini se ni zavedala pomembnosti npr. pisem, ki jih je France pisal domov, zato je ohranila le eno (pismo staršem z dne 24. maja 1824). Lenka se je leta 1885 fotografirala, fotografija je objavljena na naslovnici knjige Kako Lenka Prešernova svojega brata pesnika popisuje (Celje, 1933).



Smole, Andrej (1800–1840), zapisovalec ljudskih pesmi, založnik in Prešernov prijatelj, se je rodil v bogati trgovski in gostilničarski družini v Ljubljani. V začetku 1823 je zasnubil Fino Češkovo. Užaljen zaradi pomislekov njenih staršev se je vrgel v izzivalno potratnost in svobodno ljubezensko izživljanje ter začel na posledicah tega bolehati. Med letoma 1827 in 1831 je živel v tujini, na begu pred avstrijsko oblastjo. Ko se je iz (prostovoljnega) izgnanstva vrnil, njegova mati je namreč poplačala dolgove, in ker ni bilo upanja, da bi mogel trgovati, mu je mati kupila gradič Prežek pod Gorjanci ter hišo v Ljubljani. Na Prežku je pregostoljubno sprejemal Prešerna in druge somišljenike, sicer pa samotaril. Pokopan je na Navju. Bil je »najzanesljivejši tovariš Prešernovih brezskrbnih ur«. Prešerna je pritegovalo več Smoletovih potez: bistro-umnost; veseljaška narava, ki je z njo prikrival raztrgano notranjost; neusahljiva srčna dobrotà; svobodoumje; smisel za vse veliko; vnema za slovstvo in pripravljenost, da podpre vsako prerodno akcijo. Od Smoleta si je Prešeren izposojal knjige in denar.

Čop, Matija (1797–1835), filolog in literarni kritik, je po različnih profesorskih službah nazadnje opravljal službo bibliotekarja v licejski knjižnici. Najintimnejša prijatelja sta bila s Prešernom, ki ju poznanstvo družì že od mladosti, čeprav Čop ni bil reden del poetovega gostilniškega omizja. Imel je izreden talent za učenje jezikov (med 19 jeziki je znal tudi sanskrt). K literarni ustvarjalnosti v slovenskem jeziku ga je poskušal zvabiti najprej Smole, končno se je vdal, najbrž pod pritiskom mlade literarne skupine in še zlasti Prešerna, in podprl Kastelčevo idejo o ustanovitvi Kranjske čbelice. Čop je bil vendar med prvimi Slovenci, »ki jih je bolela stara rana, da je domovina svojim sinovom tuja, da se ti sramujejo, imenovati se Slovence, da so nenaklonjeni prijaznim, sladkim glasom, v katerih jih je vzgojila mati, da tlačanijo tujim šegam, tujemu jeziku« (kot je zapisal Prešeren). Čop je bil nedvomno najbolj izobražen Slovenec svoje dobe; malo jih je bilo tudi v evropskem merilu, ki bi se lahko primerjali njim po številu obvladanih jezikov ter po obsežnosti literanoestetske izobrazbe.

Kastelic, Miha (1796–1868), urednik in pesnik, je večino svojega življenja delal v licejski knjižnici, kjer je bil nekaj let po Čopovi smrti imenovan za bibliotekarja. Kasteličeva zgodovinska zasluga je ustanovitev Kranjske čbelice, saj je zamisel za nov slovenski pesniški almanah sprožil, izvedel in bil njegov urednik. Z njegovo ustanovitvijo je naredil izredno delo v slovenskem slovstvu, saj je Kranjska čbelica postala mejnik v razvoju slovenske poezije ne samo zaradi Prešernovih pesmi, ampak tudi v splošnem kulturnem pomenu. S somišljeniki so hoteli dvigniti našo kulturo nad zgolj praktične potrebe kmečkega ljudstva; podvig je uspel s Prešernom in njegovo novo slovensko poezijo, enakovredno evropski. Kastelic je bil sicer tudi sam eden najplodovitejših pesnikov almanaha, s Prešernom in Smoletom pa se je ukvarjal tudi z narodnimi pesmimi.

Crobath, Blaž (1797–1848), pravnik, mecen in politik, je bil v pogostih stikih z graditelji slovenske literarne kulture. Po študiju na Dunaju je v Ljubljani odprl pisarno, v kateri sta delala tudi Kastelic in Prešeren, zato je postala njegova hiša zbirališče družbe, v kateri so bili tudi Čop, Kastelic in Prešeren; v letu 1837 sta se jim pridružila tudi poljska intelektualca Horodyński in Korytko, ki sta bila nekaj časa pri Crobathu na hrani in stanovanju. Prešernu je bil vedno uvideven šef, ki je pesniškega genija kljub slabostim znal ceniti. Zato tudi posvetila »mecenu in bratu«, s katero mu je poklonil pesnik Krst, ne moremo razumeti zgolj kot vljudnostne fraze.

Langus Matevž (1792–1855), slikar, se je rodil v kovaški družini v Kamni Gorici. Šolal se je v Celovcu in na dunajski akademiji. V Ljubljani je deloval kot samostojni slikar, nekaj časa živel tudi v Rimu in obiskoval tamkajšnjo francosko akademijo. Poznan je predvsem kot portretist ljubljanskih meščanov (med drugim Julije Primic, Matije Čopa in Andreja Smoleta), pa tudi kot avtor fresk, ki jih odlikuje bidermajerski slog, čeprav ga nekateri zgodovinarji umeščajo med zadnje baročne slikarje na Slovenskem.



Darja Reichman

INTERVJU V E-PISMIH. Z E-PROLOGOM



Od: Marinka Poštrak
Datum: 5. 12. 2018, 18:51
Za: Neda R. Bric, Rok Andres
Zadeva: Tekst

Živjo Neda in Rok!

Pišem kar obema, saj bosta oba sodelovala pri projektu Prešeren. Mogoče vama je pisala tudi že Mirjam, a ne glede na to ... Zelo bi radi, da se v kratkem dobimo in o projektu pogovorimo, ker pa sta (kot vidim) vsak na svojem koncu – vse do Bosne do Hrvaške –, bi vaju prosila, da bi prvo verzijo teksta poslala enkrat do sredine ali druge polovice marca, takrat bo tudi seja strokovnega. Takšno prakso smo imeli oziroma jo še imamo zadnje leto s tekstom, ki ga piše za nas Goran Vojnović, ki je ravno včeraj poslal že svojo peto različico teksta, kar se je izkazalo za super. Sporočita prosim, kdaj bosta spet doma, da se kaj vidimo ali vsaj slišimo.

Lep pozdrav,

Marinka



Od: Rok Andres
Datum: 29. 3. 19 12:09
Za: Neda R. Bric
Zadeva: Prešeren in Lenka

Neda, popotnica, epikajevka in še kaj. Živjo. Pošiljam ti skenirane spomine Prešernove sestre Lenke. Meni se zdijo v kombina-

ciji s spomini Jelovškove zelo dragocen material za biografsko dramo. Ti pa so tudi celo na spletu https://sl.wikisource.org/wiki/Spomini_na_Prešerna To omogoča lažje delo. Srečne poti! Na kmalu!

Rok

Od: Neda R. Bric
Datum: 29. 3. 19 19:55
Za: Rok Andres
Zadeva: Prešeren in Lenka

Uauuu, super hvala! Jelovškovo kar bogato citiram :) Nisem pa vedela, da je na spletu, ne vem, kako mi je to ušlo, zato prepisujem iz knjige. Lenka bo pa tudi gotovo prav prišla. Sestavljam namreč nekakšno pripoved, v kateri se mešajo zelo različni (čimbolj različni v resnici) viri, ki govorijo kontradiktorne reči o Prešernu. Izhajam iz tega, da vsi itak vse vemo in je en bolj pameten kot drugi. Jelovškova pa je recimo nekakšna vodilna pripovedovalka. Bomo videli, kaj bo iz tega. Upam, da kmalu. Te pozdravljam z dresdenskega letališča na poti domov.

Neda



Od: Neda R. Bric
Datum: 21. 8. 2019, 11:45
Za: Rok Andres
Zadeva: tekst

Hojla, Rok, sori, odgovarjam šele danes, včeraj sem se izklopila in pošiljam 3. del. Julijo, ki sem jo naredila. Naredila sem tudi nekaj drugih izboljšav, ampak pošljem raje, ko bo končano.

Spodaj sem svoje opombe pisala v tvoj tekst. So v kurzivu.

Hvala, lp, Neda

Od: Rok Andres

Datum: 19. 8. 2019, 10:22

Za: Neda R. Bric

Zadeva: Odg: tekst

Nekaj misli k tekstu Dr. Prešeren.

V tej fazi izdelave besedila se mi zdijo ključni vsebinski poudarki, ki jih vmes že nakazuješ – poezija (na nekem mestu tudi ovrednotenje Zdravljice), njegova prelomnost v pesniškem izrazu, usposobljenje slovenščine in njen preboj med evropske jezike (Prešeren kot drugi Trubar) ... – *se strinjam, bodi prosim pozoren, če sem vse to izpolnila, ko bo končna verzija (v Juliji je precej pesmi, gazele, sonetni venec ...), drugje moram še najti prava mesta, ne vem, kam bi lahko dala na primer Krst (ki je zgolj omenjen in nekje je par verzov) in Sonete nesreče – ampak bomo videli na koncu, če ne prej.*

V Julijini zgodbi predstaviti iskanje večne lepote – ženske, ki je muza, navdih ... kar je pač iskal v vsaki ženski in kar danes predstavlja Julija. Julija kot arhetip. *Upam, da je zdaj tam točno to.*

V vmesnih igranih prizorih pogrešam včasih več napetosti: zakaj se nekaj zgodi – kje se soočijo mnenja in pogledi. To se lahko doseže z ostrenjem Katre (*Katra se mi zdi že zdaj pasja, a imaš konkreten predlog, kje bi se ti zdelo še bolj zaostri?*), da se vzpostavi nekakšna fronta med ženskami družine Prešeren proti »vsiljivcem«. To se sedaj že sluti, imaš pa potencial, da to iz ene sodobne dokumentarne drame v vmesnih epizodah postane tudi tragična zgodba več oseb, ki so povezane s Prešernom. Za primer so ti lahko dobro napisani dialogi z Lenko, Katro in ostalimi. *Ja, bova magari potem, ko bo končano, vse šla skozi in pregovorila – zdaj je toliko vsega, da ne vidim več jasno, ampak ja, absolutno.*

Še vedno razmišljam o tem, da bi morali ta poglavja, ki so sedaj že dobro vidna in logična, še bolj ostro ločiti med seboj – režijsko, glasbeno, video ... ne vem točno. Da bi nastala

predstava o Prešernu v petih dejanjih. – *A misliš s tem, da bi jih napisala popolnoma različno ali vsaj zrežirala zelo konkretno različno (vizualno, stilno ...)? Recimo kot pet »povsem« različnih kosov. O tem sem tudi sama razmišljala, Julija, se mi zdi, je precej svoja, Ernestina ima na primer lok čez celo predstavo – kar se mi zdi tudi smiselno, da je vseeno ona »glavna« pripovedovalka, saj je večina pričevanj njena, pa tudi začne in zaključi najboljše ona.*

Iz biografije je še veliko reči, ki jih ne moreš vseh vključiti v dramsko pripoved, zato je dobro držati linijo prek žensk. Da ne skrenemo v teoretiziranje ali nizanje podatkov – *ja!* Toliko kot jih je zdaj, povsem zadošča. Za zaključek bi lahko vzela kak verz iz pesmi Neiztrohnjeno srce – to Slodnjak označuje nekako kot njegov credo. *Bom, vsaj dele.*

Od: Rok Andres

Datum: 22. 8. 2019, 7:59

Za: Neda R. Bric

Zadeva: Odg: tekst

Živjo! Julijin del je super. Se ga veselim prebrati v kontekstu ostalih – kontinuirano – v novi varianti. Ob branju se mi je pojavilo vprašanje o zvrstnosti jezika. Torej, kdaj liki govorijo arhaično in kdaj sodobnejšo slovenščino. Meni se (tudi v Julijinem delu) zdijo zelo dobri momenti, ko spregovorijo sodobno, knjižno. To jim (vsaj na papirju) da neko živost, medtem ko jim arhaičen govor daje žlahtnost, mehko ... Tu je po mojem še na celotnem besedilu prostor, kjer se da poigrati. Glede petega dela. Ernestina naj vodi celotno nit besedila, to je odlično. Res pa bi lahko kot nekakšen poudarek, čisto kratko, v petem delu govorili o mitologiji. Tu se lahko naslonimo na Doviča in poiščemo kakšno statistiko, kaj o spomenikih, pa bi spet dobili eno drugačno epizodo. Za zdaj sta najbolj različne epizodi Julija in Kranj. Preostali ženski bi se dalo vsaj idejno ločiti z rahlim umikom Jelovškove iz dialoških replik v pripovedovalsko ... da prevzameta Katra in Lenka dialoško prevlado. V prvem delu pa tako ali tako Ernestina vodi naracijo in vzpostavlja odnose. Naslednji korak je pa uprizoritveni, treba je najti učinkovit


vizualni, glasbeni, režijski sistem, ki bo dobro ločil epizode med seboj. Če zelo potenciram, da bi se lahko igrala vsaka posebej, na ločenih lokacijah ... mali kranjski pasijon. Strinjam se s tvojimi opombami ... vsekakor ... časa je še dovolj, da bo tekst vzhajal. Se veselim novega branja.

Lp, Rok

Od: Neda R. Bric
Datum: 22. 8. 2019, 18:51
Za: Rok Andres
Zadeva: Odg. Odg. tekst

Sem šele zdaj videla tvoje pripombe – nekaj sem jih gotovo že upoštevala v besedilu, ki sem ti ga poslala pravkar, nekaj jih še bom, se strinjam z vsem in se veselim novih, ko prebereš celoto. Da bi bil vsak del skoraj popolnoma drugačen, se mi zdi super – kranjski pasijon haha. Glede spomenikov itd. – mi poveš, ko prebereš konec – če ni dovolj, imam še ogromno materiala, ampak se bojim, da je že predolgo. Mogoče pa ne. Tudi glede jezika – absolutno.

Lp, Neda



Od: Rok Andres
Datum: 22. 11. 19, 15:27
Za: Neda R. Bric
Zadeva: Gledališki list

Neda, živjo. Odpadla nam je vaja, pa imam čas za pisanje zadnjega članka za gledališki list. Marinka me že priganja, torej morava biti hitra. A mi za začetek napišeš samo par misli, kako vidiš svoje besedilo v sklopu kanonizacije Prešerna. O tem se veliko pogovarjamo, pa o konceptu kulturnega svetništva. Kaj tvoj tekst prinaša? Vsak od nas ima neko svojo podobo Prešerna, nekaj, kar nosimo s sabo od šolskih dni dalje.

Kakšnega Franceta si zamišljaš ti? Hvala za odgovore. Bova imela intervju v pismih, ko sva tako zaposlena. Lp, Rok

Od: Neda R. Bric
Datum: 22. 11. 19, 22:27
Za: Rok Andres
Zadeva: Odg. Gledališki list

Hejla! Pravkar z večerne vaje s Tomijem, jutri me čaka še enajsturni maraton s še ni naslova, pa sem cela še v Prešernu. No, kar k odgovorom.

Nikoli ne razmišljam na tak način o svojih tekstih. Enkrat si me vprašal, če kaj spravljam svoje dokumente oz. različne variante dram za arhiv ... in to. Pa koga to zanima. Saj shranjujem. Ampak nikoli ne razmišljam o sebi kot o dramatičarki, ki bi nekaj prispevala k ... kaj jaz vem. No, besedilo sem začela delati tako, da sem najprej začela brati. Tako kot ponavadi. Pisanje začnem z branjem. Ampak toliko materiala, kot ga je bilo tu, ga ni bilo še pri nobenem drugem projektu. Tega je tako grozovito veliko, da sem takoj dobila idejo, da moram prav iz tega začeti in da je najboljša izhodiščna točka prav to – da je toliko vsega. V tem je poanta. Da je vsega ogromno. Veliko. In nakar ugotovim, da je vse to en nonsens, da si različni avtorji, celo zapisovalci spominov si nasprotujejo celo v najbolj osnovnih rečeh. Poleg tega je nemogoče prebrati vse, kar je o Prešernu napisanega. Človek bi rabil par let, da se prebije skozi to. Zoran Božič mi je ravno zadnjič omenil, da je o pesmi Pevcu, ki ima, ne vem, nekaj 60 besed, napisanih na tisoče besed dolgih razmislekov. Pa to je absurd. In ko sem v tej poplavi besedil videla, kako se med sabo dajejo, kdo ima prav in kdo ne, kdo kaj misli, kako da si je nekdo vse narobe razlagal ... sem si rekla: pa saj nihče ne ve, kdo je on v resnici bil.

No, tu je moj drugi odgovor. Vsak ima neko podobo Prešerna. Jaz ne morem oporekati drugemu, da ga vidi, kot ga vidi, in zato nihče ne more oporekati meni, da ga vidim, kot ga vidim. Jaz sem dolžna samo res natančno preučiti vire. Tako sem prišla do sklepa, da gre za rašomonsko zgodbo. Kakršna je

tudi naša civilizacija ali pa čas, v katerem živimo. Rašomon. Zato sem prišla na idejo, da bi njegovo zgodbo povedala skozi različne osebe, skozi različne zorne kote.

Tako pa sem opazila, da skoraj ni žensk, še posebej na teoretičnem znanstvenem področju, na katerem o njem in njegovih delih pišejo in razmišljajo skoraj izključno moški. In ko sem začela brati Ernestino, se mi je res zdelo super, da ženske vstopijo v prvi plan. Potem si mi pa ti dosti kmalu poslal še Lenko in tako sem imela že dva ženska vira, ki sama govorita. To so pa meni tudi najljubši viri. Kadar raziskujem in kadar najdem kake zapiske, pisma, mi to pomeni največ. Zdi se mi, da je najbolj avtentično, da tam lahko najbolj odkrijem človeka. Brez interpretacije. Tam je samo človek, kakršen je. In sem vzela Ernestinino videnje očeta in potem Lenkino, ki ji je velikokrat nasprotna. In torej imamo tukaj ženske, ki so tako pomembne za njegovo življenje, seveda imamo Julijo, o kateri nimamo nič, saj naj se ne bi ohranil noben njen zapis. Čeprav morda res kje kaj obstaja. Julija je torej najbolj enigmatična, kar se tudi spodobi, glede na to, da je muza 😊. In nato še Ana Jelovšek, ena najpomembnejših žensk in tudi ljudi nasploh v njegovem življenju.

Upam, da sem ti vsaj kaj odgovorila. Grem spat, da me jutri na Tomiju ne zmanjka.

Lp, Neda

Od: Rok Andres

Datum: 23. 11. 19, 7.46

Za: Neda R. Bric

Zadeva: Odg. Odg. Gledališki list

Hejla, si bila izčrpna. Mislim, da je to to. Samo eno podvprašanje. V bistvu so vse ženske junakinje, vsi liki, razviti na podlagi dokumentarnega gradiva, torej so taki, kot naj bi bili. Torej, tako, kot je Ernestina videla svojo mati, kot sta Lenka in Katra, Prešernovi sestri, videli brata ... Kje pa je avtorska obdelava? Kje nastopi avtorski pristop? Tudi na splošno se mi zdijo

liko v drami zelo človeški, nič zmitologizirani. Pa govorimo o največjem slovenskem pesniku in o pomembnih osebnostih slovenske kulture, Smoletu, Čopu ... nekaj, kar se danes povzdiguje. Saj mitologija je res tvoja tema. Aleksandrinke so mitologija, Gregorčič, brata Rusjan, Nora Gregor ... osebnosti, ki se jih odkriva na nek človeški način. Dobro opravi(te) danes, pa Nataško pozdravi.

Rok

Od: Neda R. Bric

Datum: 25. 11. 19, 8.33

Za: Rok Andres

Zadeva: Odg. Odg. Odg. Gledališki list

Dobro jutro. Nedelja je, kdaj moramo oddati za list? Imam občutek, da nas vse malo prehitava. Mi pa imamo postavljeni komaj dve dejanji. Ali se samo meni zdi, da se ne premikamo zadosti hitro? No, jutri je nov dan. Pa še oder dobimo, ga res rabimo.

Avtorski pristop v pisanju nastopi takoj, ker je treba vso to vsebino sestaviti. In ko je dokumentarno gradivo sestavljeno, je že moja interpretacija. Na nek način je tudi manipulacija, ampak poskušala sem slediti vsaki od teh žensk, jo zapisati – takšno, kot se kaže v zapisanem gradivu. In tudi, ko se lotim pisanja, jih želim najprej razumeti. Slutim jih, od kod prihajajo, jih zagovarjam. Za vsako posebej lahko rečem, da popolnoma razumem njeno stališče. Njen vidik. Čeprav je popolnoma nasproten stališču nekega drugega lika. Pri Ernestini sem poskusila ohraniti dobesedno njene besede, tudi v jeziku, ker se tam tudi najbolj da. Pravi avtorski pristop pa se zgodi v montaži. Ko moram, sploh pri Prešernu, vsa ta mnenja, zgodbe posameznih žensk napisati v nekakšno celoto. Ampak že pri Katri, je bilo treba kar dosti iznajdb, da je spregovorila, ker je njenih besed malo zapisanih. Tako je Katra vsa povzeta po Lenkinih pričevanjih. Ampak to je moj način dela pri vseh dramah in izhaja iz načina, ki ga uporabljam jaz kot igralka, pa gotovo še kdo, ko dela vlogo. Ne smeš povzdigovati svoje

vloge, ker potem igraš samo dvodimenzionalno figuro. Potrebujš pa lik iz mesa in krvi. Tako tudi jaz raziskujem za svoje like. Drugače se jih niti ne bi lotevala. Na primer Gregorčiča, pa aleksandrink, ki sem se jih bala – kot velike teme. Pri vsaki drami delam isto. Poskušam čim bolj spoznati lik. Ga opravičiti, pa ne za vsako ceno, ampak ga razgrniti z vsemi njegovimi dobrimi in slabimi lastnostmi. Dobro je, če ljudje vidijo človeka, najprej kot človeka. Šele ko nekoga spoznam, šele takrat ga lahko toleriram, razumem. Ampak najprej ga moram prepoznati kot sočloveka.

Zdaj vidim, da filozofiram. Si grem skuhat drugo kavo. Pa psa peljem na sprehod. V Gorici je sonce. Se vidiva jutri, pa se še pogovoriva.

Imej lep prešeren dan, Neda.

Ne misli fapiza De perwa bode
Poderla to', kar misli so stvarile,
Posabi koj neprezh prestantih fakode,
In ran, ki so se komej sazile,
Dokler, bres dna se smo polnili fode
Svuzhé naj v starjih letih zhaso file
Sato mladost! po tvoji temni sarji
, Serzé sdihvalo bode, Bog te obrarji!

Dr. Prešern





Lara Fortuna



Vesna Pernarčić



Peter Musevski

DR. PREŠEREN V PETIH DEJANJIH IN PETIH ZGODBAH

Dr. Zoran Božič

Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici

ZGODBA O PREŠERNOVI POTI IZ ŽIVLJENJSKEGA PEKLA V POSMRITNO NEBO

Dejstvo je, da Prešeren kot eden najpomembnejših Slovencev vseh časov (moja ljuba profesorica Marija Žagar, njegova daljna sorodnica, je na kranjski gimnaziji izjavila: »Trubar je bil prvi, ampak Prešeren je največji!«) nima nobenih možnosti, da bi kdaj postal blaženi, kaj šele svetnik, ki bi ga častili dne 3. decembra. Vsi dobro vemo, kako pohujšljivo in pregrešno je živel: vsak pravoverni Slovenec bo pod prisego zatrdil, da je bil dokazljivo pijanec, zapeljevalec mladoletnic in oče treh nezakonskih otrok. Tega svojega nesvetniškega bitja in žitja se je jasno zavedal tudi France, ki je malo pred koncem v svoji pesniški oporoki Neiztrohnjeno srce zapisal: »Vnemar naprej je živel, manj svet ko razuzdan, / umrl je nespovedan in ne v svet' olje dan.«

In vendarle je dejstvo tudi to, da Prešeren po dvesto letih od rojstva dobiva svetniško avreolo. Ne sicer cerkveno, ampak kulturno. Potem ko so ga desetletja razglašali za pesnika, ki je slovensko poezijo povzdignil na evropsko raven, ko so mu pred dobrim stoletjem na ljubljanskem Marijinem trgu postavili veličasten pomnik, ko je po drugi vojni postal že kar narodni mit, ga literarna zgodovina dandanašnji razglašala za

kulturnega svetnika. Če je France Bevk nesporen kulturni prvak v Novi Gorici in Ivan Cankar na Vrhniki, je Prešeren s kovancem za dva evra, državno himno, najpomembnejšo kulturno nagrado in predvsem dela prostim dnem ne samo kulturni prvak v Sloveniji, pač pa svetilnik, ki Slovincem kaže jasno pot iz preteklosti v prihodnost.

Pričujoči igrokaz igralke, režiserke in dramatičarke Nede Rusjan Bric samo nadaljuje in utrjuje to Prešernovo pot iz pekla v nebo. Gre za sodobno dramsko besedilo v petih dejanjih. To se po eni strani navezuje na žlahtno tradicijo različnih umetniških praks, ki so se poldrugo stoletje ukvarjale s Prešernovim življenjem in delom, po drugi pa prinaša povsem nov pogled, pogled avtorice, ki je vnaprej drugačen od tistega, kar so o Prešernu ustvarili in zapisali moški. Besedilo se osredini na spomine Prešernove hčere Ernestine na očeta, kot jih je zapisala po materini pripovedi. Ernestinin odnos do Prešerna pa je samo vezna nit, saj se ob njej enakovredno izpovedujeta njena mati Ana Jelovšek kot zemeljska muza in Julija Primic kot domišljajska muza. Stališča Prešernove družine do obeh izražata sestri Katra in Lenka.

Gre torej za dvojno ženski pogled na pesnikovo životarjenje in ustvarjanje: če je bil doslej v žarišču umetniških obdelav sam pesnik, njegove ženske pa zgolj priveski ali okraski, so v Nedini stvaritvi v žarišču one same: kot enakovredne osebnosti z vsemi svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi, strahovi in upanji. To je novost, pozitivna novost. Kljub temu da pesnika, njegovo obnašanje in ravnanje, pogosto neusmiljeno in kruto razgaljajo in mu odvzemajo ponarejeni svetniški sij, ga s tem delajo človeškega, bolj dostopnega bralcu in gledalcu. In ker isto počno same s sabo in s tekmicami, Prešeren pri taki avtoričini obravnavi nič ne izgubi. Nasprotno: pridobita tako on kot dramsko besedilo. Pridobita umetniško razsežnost.

Za dopolnitev in popestritev ustaljene predstave o tem slovenskem pesniškem geniju, pijancu in ženskarju pričujoči esej prinaša še štiri zgodbe, ki pa se bolj kot s slovitim Vrbljanom ukvarjajo z njegovo poezijo: predvsem z namenom, da bi ga manj častili in bolj brali ...

ZGODBA O SESTAVLJAVCU BERIL, KI JE NEUSMILJENO CENZURIRAL PREŠERNA

Prvo srednješolsko berilo s kar enajstimi pesmimi slavnega Vrbljana je izšlo še v letu Prešernove smrti, slabi dve leti po marčni revoluciji. Z letnico 1850. Cvetje slovenskiga pesništva, avtor Ivan Macun, profesor na nemški gimnaziji v Trstu. Samozaložba. Pozna se duh revolucionarne svobode in vse Prešernove pesmi so objavljene nespremenjene, neokrnjene, necenzurirane. Tudi Nova pisarija z verzoma »tam, kjer po stari šegi še drekaajo« in »balade, od Čebelice zasrane«. Že desetletje kasneje, v dobi taborov in krepitve slovenske narodne zavesti, se stvari spremenijo. Celo Krst pri Savici, nedolžna zgodba o pokristjanjenju poganskega vodje Črtomirja in njegove zaročenke Bogomile, všečna tudi cerkvenim dostojanstvenikom in brez težav pri izidu v Prešernovih dosti bolj svinčenih letih, postane kot celota neprimerna za šolajočo se mladino.

Anton Janežič, gimnazijski učitelj v Celovcu, slovničar in urednik Slovenskega glasnika, je uspel sestaviti sodobna berila, s katerimi je dobesedno povozil uradne, a že krepko zastarele zvezke evropsko znanega jezikoslovca Frana Miklošiča, celo rektorja dunajske univerze. V berilo za višje gimnazije je seveda uvrstil tudi obvezni Krst pri Savici. A glej ga zlomka, končni pogled na oštevilčene kitice razodene, da sta dve nekako izpuhteli, kar je lahko takoj preveril vsak, ki je vzel v roke izvirnik Poezij. Detektivsko iskanje manjkajočih verzov pokaže, da je Janežiča motil tisti del, ki opisuje enoletno zaljubljenost vojščaka in svečenice in njuno tragično slovo. Poglejmo:

Naj pevec drug vam srečo popisuje,
ki čelo leto je cvetla obema:
kak Črtomír osredeč obiskuje,
kak oča omladí med njima dvema,
ki ni, ko meni, mu veselje tuje,
ki srečna ga ljubezen v prsih vnema,
pijanost njino, ki tak hitro mine,
pregnana od ločitve bolečine.

Kak težka, bridka ura je slovesa!
Stojé po licaš jima kaplje vroče,
objeta sta, ko bi bila telesa
enga, spustiti žnabel žnabla noče;
si z levga očá, desnega očesa
jok briše, ki ga skriti ni mogoče,
ko vidi v táko žalost nju vtopljene,
in de tolažbe zanje ni nobene.

Stvar je jasna. Kot je s svojo znanstveno natančnostjo izpričal France Kidrič, oče bodočega revolucionarja, Ljubljancani v Prešernovih časih niso delali samomorov. So se pa predajali mesenemu poželenju in delali otroke (tudi France) in obilno uživali alkoholne zvarke vseh vrst (še zlasti France). Pitje vina in žganja so varuhi duš v vzgojnem čtivu, namenjenem mladostnikom, obsojali, ampak pohujšljiva mesenost, ki vodi naravnost v pekel, ni smela biti niti nakazana. Zato je morala izostati kitica, ki govori o pijanosti od ljubezni, zato je morala na moralno grmado kitica, ki opisuje strasten poljub in objem.

Arheološka rekonstrukcija dogajanja po izidu Janežičevega berila nakazuje na to, da je nekdo opazil ta neverjetni poseg v Prešernovo integriteto in dostojanstvo in očital sestavljavcu berila, da je s svojim cenzurnim posegom prestopil rubikon. Janežič je sprejel kritiko in se v ponatisih svojega berila, ki se je odlično prodajalo, odločil za salomonsko rešitev: namesto dveh kitic je izpustil celotno dogajanje na Blejskem otoku, za nekatere najlepši del Krsta, in vsebino povzel z enim stavkom. In (kazen božja?) takoj za tem pri enainštiridesetih umrl. Sedemdeset let kasneje je Janežiča rehabilitiral Ivan Grafenauer, ki je med okupacijo pripravil skrajšano izdajo svojih beril za višje gimnazije. Od Prešernovega Krsta je vključil samo tisto, kar je zanosni cenzor izpustil. In (božji dar?) dočakal visoko starost ...

NEVERJETNA ZGODBA O POGUBNEM VPLIVU PREŠERNOVIH LJUBEZENSKIH PESMI

Če se je Janežič kot hudič križa bal erotičnih mest v Prešernovi poeziji, bi v času evropske dekadence in več desetletij po tem, ko so Francozi Baudelairove Rože zla sicer obsodili, »nemoralna mesta« v Flaubertovi Gospe Bovary pa na sodišču oprostili, pričakovali, da Francetovi verzi ne bodo več vznemirjali bogaboječih slovenskih razumnikov. Zgodilo se je nasprotno. V katoliškem časniku Rimski katolik udari po mrtvem pesniku (in šele kasneje po še živem Gregorčiču) Anton Mahnič iz Kobdilja na Krasu, v zrelih letih škof na otoku Krku. Doktor teoloških ved sicer priznava Francetu prvenstvo na slovenskem pesniškem parnasu, njegovi poeziji pa polno

vživetje v človekovo notranje življenje in velik vpliv na bralčeva čustva. Postavi se celo v vlogo razsodnika:

»In ko bi mene postavili sodnika našim pesnikom, bi odločil Prešernu med vsemi drugimi najviši sedež, vsaj toliko viši nad vsemi, kolikor je Triglav viši nad Krnom.«

Tudi o ljubezni ima katoliški duhovnik, zaprisežen celibatu, najlepše mnenje:

»Saj brez ljubezni ni življenja, ne hotenja, ne delovanja. Ona veže in edini v mogočno skupnost posamljene moči, ona lajša bolečine, ker jih deli, nam spremeni solzno dolino v nebeški raj.«

Ampak po vseh teh hvalospevih Prešernu in ljubezni sledi hladen tuš. Prešernove ljubezenske pesmi je treba odločno obsoditi, njega samega pa pomilovati, kajti naj je ljubezen še tako naravna in blaga, je njen edini namen ploditev človeškega rodu. Seveda v okvirih javno priznane zveze, ki ji pravimo zakon. In Prešeren? Kako bi lahko ušel strogemu očesu varuha javne morale nekdo, ki ni bil poročen in je imel z mladoletnico tri nezakonske otroke?

»Sodba ni težka. Preširen je ljuboval pred časom, brez pravega namena, brez zakona, zatoorej je ljubezen njegova protinaravna, pregrešna.«

Mahnič je v svojem izpeljevanju in utemeljevanju dosleden in neusmiljen. Ravno zato, ker so Francetove ljubezenske pesmi Nezakonska mati, Hčere svet, Neiztrohnjeno srce in druge tako dobre, tako umetniške, tako prepričljive, so škodljive. Citiram:

»In ker je ta ljubezen v pesmih njegovih upodobljena v najlepši čarobni obliki, rečemo lahko: Preširen nam v zlati, umetelno izdelani posodi podaja strup pregrešne strasti.«

Mahnič pa ni samo razgledan teolog, je tudi pedagog. Zato je resnično zaskrbljen nad usodo nadarjenih slovenskih dijakov, ki drugače kot danes z radovednostjo prebirajo Prešernove ljubezenske pesmi:

»Peto- ali šestošolec, otrok, ki zna komaj grško brati, izvolil si je 'svojo': in tedaj sanjari in blede noč in dan, pesnikuje, žaluje, toži luni in zvezdam svoje gorje, pri tem pa zanemarja šolske naloge in jame hirati od dne do dne.«

In na koncu pika na i. Zaskrbljen nad usodo ljubezenske pesmi beroče slovenske moške mladine, ki je že takrat predstavljala prihodnost slovenskega naroda (na dekleta je učeni Kraševac kar pozabil), Mahnič odločno in podprto z osebnim izkustvom zapiše:

»A zdaj beži gledat, srečeval boš po ulicah mladeniške postave brez vse živahnosti in življenja, motne oči, zgrbančeno čelo, blede lica; vse ti znanuje žalostno zamišljenost in obup; kmalu ne bomo družega imeli kakor fantaste, same fantaste, grobove od zunaj pobeljene, od znotraj smrdljive!«

In kaj naj ob tako težkih in usodnih ugotovitvah, ki so po več kot sto letih ponovno zelo aktualne, sploh zapišemo? Hvala bogu, da so se na slovenske gimnazije in kasneje tudi na univerzo kmalu pričela vpisovati tudi dekleta, očitno bolj odporna na strup pregrešne strasti.

ZGODBA O DRUGAČNEM, MANJ ZNANEM IN BOLJ HUMORNEM PREŠERNU

Janez Trdina poroča, kako so se včasih srednješolci navduševali nad Prešernovo poezijo, prepisovali v zvezke Krst pri Savici in druge pesmi, ki so jih nemalokrat ganile do solz, čeprav jih niso niti dobro razumeli. Splošno znano dejstvo je, da danes srednješolska mladež nima takih križev in težav, saj le redki gimnazijci segajo po Poezijah, ki so bile ob Svetem pismu včasih celo jedro domače knjižnice. Večina se zadovolji z obveznim šolskim izborom: Slovo od mladosti, Soneti nesreče, Sonetni venec, Krst pri Savici, Pevcu, Neiztrohnjeno srce in Zdravljica. Visoka umetnost, nesrečna usoda, ranjeno srce, ošabni tujci, zapostavljeni Slovenci. Kot da France ne bi imel tudi izostrene občutka za humor, za življenjske radosti, za telesne užitke. Slednje dokazuje zbadljiva priložnostna pesem o svetem

Senanu. Ni bila objavljena v Poezijah, nikoli pa tudi ni našla poti v srednješolska berila. Prešeren je mojstrsko nadgradil angleški izvirnik o puščavniku, ki se boji zapeljivih žensk in se umakne na samotni otok, da bi laže obranil svojo zaobljubo Bogu. Posvetil jo je nekemu ljubljanskemu menihu, za katerega je bilo znano, da se ne brani ženske družbe. Ta dramatična miniatūra za tiste občudovalce Prešerna, ki prisegajo na resnbnost, platonsko neizpolnjeno ljubezen in romantično povzdigovanje odpovedi, nima visoke vrednosti, anketa med dijaki in študenti pa je pokazala, da jo uvrščajo med najbolj umetniške Prešernove pesmi. Zato, da b' od ženskih ne bil zapeljan,

podal na otok se je sveti Senán.
Valovi šumijo okrog in okrog,
otok ni dotaknjen od ženskih bil nog.

Na morji se vzdigne prav velik vihar,
vse kliče svetnike na pomoč mornar.
Strašno se valovi, vetrovi tepó,
in strele letijo, grom trese nebó.

Tje barko k otoku vihar pridrvi,
z nje deklica stopi z nebeškim' očmi.
Dve skal'ci vzdiguje strah prsi mokré ...
Senánus je zmoten, se d'jat kam ne vé.

»Vihar me pridrtil je sémkaj do vas.
Pod streho vzemite me, oče, ta čas,
da se posušim, in prosite Bogá,
da pošlje drug veter, da vreme nam dá!« —

»Za vreme,« ji reče, »jaz hočem molit',
na tem pa otoku ne smeš se mudit'!
Menih sta in ženska nasprotne stvari ...
Le hitro od tod proč, ker se že mračí!«
Poklekne in prosi za vreme Bogá.

Poležjo koj se valovi morjá,
in luna zasije, zvedri se nebó ...
Proč deklico mokro vetrovi nesó.

Senanu se sanja potem vse noči
od deklice nedrij, od njenih oči;
da v smrtno bolezen pogreznil jo mraz,
in da jo spovedat' zamudil je čas.

In kadar vihar spet na morji buči,
po barki ozira se s skrbnim' očmi.
Ak žensko pridrtil vihar bi tje v stran,
pod streho bi vzel jo, spovedal Senán.

Tam čaka zastonj in zastonj se kesá.
Nazaj med ljudi se Senánus podá.
Od tod se menih ženstvá ne bojé,
za dušo in truplo njih radi skrbé.

ZGODBA O JENKU, KI SE NI ZADOVOLJIL S POLOŽAJEM PREŠERNOVEGA EPIGONA

Simon Jenko, pesnik Sorškega polja, prav tako pravnik in gorenjskih korenin, je bil velik oboževalec Prešernovih pesmi. Drobnó knjižico z imenitnim naslovom Poezije je nosil v suknjiču, da se je lahko stalno opajal z umetniško močjo Francetove besede. Navduševal se je nad njegovimi soneti in ga posnema, dokler se ni v nekem trenutku odločil: »Jaz sem Jenko, nočem biti bleda kopija Prešerna!« Tako je med študijem na Dunaju nastala parodija na Krst pri Savici, narodna tragedija, himnični poklon Črtomirovemu porazu in ljubezenski odpovedi. Jenkov ljubljanski fičfirič Jaka Ognjeplamtič prisega na ljubezenske užitke tukaj in zdaj in osvaja brhko prodajalko Lenko, ki se ne more upreti njegovim čarom. Razumljivo, da te visoke ljubezenske poezije Jenku v času, ko je Katoliška cerkev skrbno bdela nad možnimi zablodami doline šentflorjanske, ni uspelo objaviti. Še zlasti zato, ker v podstrešni sobici, v katero krepostna Lenka zvabi siromaka, ki nima kje prespati, pride do meseno začinjenega prizora, ki se ga ne bi sramoval niti pornograf Cankarjevega kova:

Obleka za obleko odletela,
le belo krilo krije še telo,
od vrata ruta že slovo je vzela,
od noge čevljev je vzel slovo
in drobni dve se vidita nožici,
dve beli krijeta ju nogavici. /.../

Oj ne! nikakor ne, nekdo izdihne,
in koj nato se čuje cmok in cmok
in tri minute in spet vse utihne,
le včasih se globok zasliši stok
in glas, kater' enak ni govorjenju,
golobjem' bolj podoben je gruljenju.

Jenko je bil pač prezgodaj zapeli petelin, katerega naprednosti v njegovem času niso najbolje razumeli. Se je pa oddolžil pobožnim varuhom slovenske morale s pesmijo Mati, ki so jo z velikim zadoščenjem ponatiskovali klenci avtorji srednješolskih beril. Ta blago poučna šaljiva popevcica, ki iz ljubezenskega greha kuje kapital družini in Cerkvi, je popolno nasprotje Prešernove Nezakonske matere: če izobčena Francetova mati nesebično podarja otroku svojo brezpogojno ljubezen, ponižana Simonova mati za kazen pričakuje otrokovo povračilo:

Dete revno, dete malo,
kdaj mi bodeš poplačálo
vse, kar záte skrbna mati
mógla sem in bom prestati? /.../

Dete malo in ubožno,
bodi pridno i pobožno,
s tem skrbí mi boš plačalo,
dete revno, dete malo!

Ko je Jenko v šestdesetih letih pripravljal svojo prvo in edino pesniško zbirko, vanjo ni uvrstil nobenega soneta. »Jaz sem Jenko, ne pa posnemovalec Franceta Prešerna,« je bila njegova pesniška maksima. Noče biti drugi v mestu, hoče biti prvi na vasi, med manj izobraženimi kmečkimi ljudmi. Rokopis zbirke pošlje tedanji vrhovni avtoriteti na pesniškem, jezikoslovnem in narodnoprebudnem polju. Avtorju veličastnega Martina Krpana, Franu Levstiku. Levstik, ki se ima za vrhunskega poznavalca in razlagalca Prešerna, vzame v roke rdeč svinčnik, črta in dopisuje: preprosta priredja spreminja v podredja, Jenka neusmiljeno nateguje na Prešernovo kopito. Simon, ki noče biti France številka dva, zavrne vse popravke in izda zbirko s skromnim naslovom Pesmi. Usodna napaka. Užaljeni in maščevalni velmož, katerega popravkov pesnik ni upošteval, objavi uničujočo kritiko Jenkovih pesmi. In rezultat Levstikove kritike? Občutljivi mladi pesnik ne objavi nobene pesmi več. In preprosto umre. In zdaj dela družbo slavnemu Vrbljanu na starem kranjskem pokopališču, ki se nekoliko po krivici imenuje samo Prešernov gaj.

Zdravljica.

Spet terte so rodile,
Perjätli vince nam sladká,
Ki nam oziolja žile,
Serce razjasni in ohó,
Ki vtopi
Vse skerbí,
V potertih sercih upo budi.

Tronú nar, pred veseló
Zdravljico, bratje! čmò zapet?
Bog náš nam deželo,
Bog živi vès slovénski svét,
Bráte vse,
Kar nas je
Sinov slovéce matere.

Edinost, skéca, správa
Ti nam naj naj se vérejšo!
Otrok, kar ima sláva,
Vsi naj si v róke sérejšo!



Blaž Setnikar

DELI BESEDILA, PREVEDENI V NEMŠČINO:

Smole: Slawische literarische Gegenseitigkeit, das brauchen wir! Die Tschechen haben die Grundlagen dafür schon gelegt, jetzt muss man weitermachen. Du, Čop, unser Genie, das alle Sprachen beherrscht und slawische Dialekte auch, du wirst ...

Čop: Ich kenne doch nicht alle ...

Prešeren ml.: Nur neunzehn ...

Smole: Öffne schon deinen Wissensschatz! Du schreibst uns ein Werk, das uns alle Türe öffnet.

Prešeren ml.: Na, darauf werden wir sehr lange warten.

Smole: So ein Gelehrter, wie kein anderer ...

Čop: Kommt schon, hört auf.

Prešeren ml.: Aber du wirst nie etwas von dir geben.

Smole: Slovanske literarne vzajemnosti nam je treba. Čehi so že položili temeljni kamen zanjo, zdaj je treba nadaljevati. Čop, ti naš genij, ki obvladaš vse jezike in slovanske dialekte, ti boš ...

Čop: Vseh pa res ne ...

Prešeren ml.: Le devetnajst ...

Smole: Odpri že to svojo zakladnico znanja. Ti nam spišeš delo, ki nam odpre vsa vrata.

Prešeren ml.: No, to se bomo pa še načakali.

Smole: Tako! Učenjak, da mu ni para ...

Čop: Dajta no, prenehajta.

Prešeren ml.: Ampak nikdar ne boš nič dal od sebe!

V nemščino prevedel Vid Ropoša.



Miha Rodman

PREŠEREN – BIBLIOGRAFIJA

Uprizoritev je deloma nastala po sledečih besedilih:

Jelovšek, Ernestina, *Spomini na Prešerna*. Schwentner, Ljubljana: 1903.

Zupan, Tomo, *Kako Lenka Prešernova svojega brata pesnika popisuje*. Mohorjeva, Celje: 1933.

Zorec, Črtomir, *Po Prešernovih stopinjah*. Časopisno podjetje Glas, Kranj: 1987.

Mušič, Janez, *Zgodbe o Prešernu*. Borec, Ljubljana: 1989.

Žontar, Jože in Majda, »Kranj v Prešernovem času« v: *Prešernovi dnevi v Kranju (simpozij ob 150-letnici smrti dr. Franceta Prešerna)* (Boris Paternu et al., ur.). Mestna občina Kranj, Kranj: 2000, str. 23–34.

Sila spomina (Dr. France Prešeren v spominih svojih sodobnikov), (Mušič Janez ur.). Mladinska knjiga, Ljubljana: 1986.

Dović Marijan, *Prešeren po Prešernu*. Literatura, Ljubljana: 2017.

Prešernovi dnevi v Kranju (simpozij ob 150-letnici smrti dr. Franceta Prešerna) (Boris Paternu et al., ur.). Mestna občina Kranj, Kranj: 2000.

V uprizoritvi je uporabljen vizualni material iz sledečih virov:

Kidrič, France, *Prešernov album*. Državna založba Slovenije, Ljubljana: 1980.

Sila spomina (Dr. France Prešeren v spominih svojih sodobnikov), (Mušič Janez ur.). Mladinska knjiga, Ljubljana: 1986.

Spletni arhiv NUK.

V uprizoritvi je uporabljena fotografija slike:

Kranj, Anton Hayne, pred 1844, olje na platno, Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 15860, izvirnik hrani Narodni muzej Slovenije.



Aljoša Ternovšek

NEDA R. BRIC

režiserka in avtorica besedila

je poznana kot pretanjena upodobljevalka življenjskih zgodb znanih Slovencev (spomnimo se samo predstave *Kdor sam do večera pluje skozi svet*, ki je gostovala na Tednu slovenske drame, ter predstave *Nora Gregor – skriti kontinent spomina*). V Šempetru pri Gorici rojena igralka in režiserka ves čas sodi v vitalno jedro igralskega ansambla SMG, v katerem se je zaposlila takoj po končanem študiju dramske igre na AGRFT, a kot neugnana in z mediteransko energijo prežeta osebnost išče še druge poti izražanj bodisi v neinstitucionalnih gledališčih bodisi kot ustvarjalka lastnih projektov; sodelovala je v več kot desetih filmih. Med letoma 2014 in 2016 je bila v. d. direktorja SNG Nova Gorica. Magistrski študij režije je uspešno končala s predstavo *Eda – zgodba bratov Rusjan*. Odtlej redno režira, praviloma po svojih dramskih predlogah; tako je 2018 za naše gledališče napisala in režirala *Zrno soli*, mednarodni projekt je nastal v koprodukciji z Narodnim gledališčem Tuzla. Pred dobrim mesecem je Neda Rusjan Bric prejela tudi prestižno nagrado *mira*, ki jo podeljuje ženski odbor Slovenskega centra PEN za izjemne dosežke na področju literarnega ustvarjanja. Žirija za podeljevanje nagrade je v svoji utemeljitvi zapisala: »Neda Rusjan Bric s svojim poglobljenim in hkrati priljudnim (so)avtorskim delom iz zgodovine tihotapi pomembne (v splošni slovenski zavesti manj znane in pozabljene) primorske osebnosti in družbene pojave v slovensko dediščino in tako prek gledaliških in filmskih del postavlja žive opomnike in spomenike državnega pomena.«



BLAŽ SETNIKAR – DOBITNIK NAGRADE JULIJA ZA SEZONO 2018/2019

ODLOČITEV ŽIRIJE ZA PODELITEV NAGRADE JULIJA V PREŠERNOVEM GLEDALIŠČU ZA SEZONO 2018/19

Nagrada, ki nosi ime po muzi našega največjega pesnika, pomeni poklon najboljšemu igralcu ansambla Prešernovega gledališča po mnenju gledalcev in strokovne žirije v pretekli gledališki sezoni 2018/2019.

Žirija v sestavi Alenka Bole Vrabec, Igor Kavčič in Mare Žvan je soglasno sklenila, da nagrado JULIJA prejme Blaž Setnikar.

OBRAZLOŽITEV:

Dragi in zvesti prijatelji, gledalci Prešernovega gledališča, ki ste z nami nocoj na praznovanju boginje Talije ob premieri *Strahov* in seveda radovedni, komu gre letos nagrada *julija* za najbolj prepričljivo in odmevno igralsko stvaritev v minuli



Foto: Mediaspeed

sezoni. Izjemno homogen kolektiv Prešernovega gledališča je svoj sloves v minuli sezoni potrdil tudi na festivalu United solo v New Yorku v ZDA, na Mednarodnem festivalu malih gledaliških oblik Vraca v Bolgariji, na Festivalu gledališča Kropa, Mednarodnem gledališkem festivalu Umetnost na obali (Art Coast) v Gelendžiku in Novorusisku v Rusiji, na Mednarodnem gledališkem festivalu LOFT v Sankt Peterburgu v Rusiji, pa pri zamejcih v Šentjanžu v Rožu in v SSG Trst, na 53. Borštnikovem srečanju, na 49. Tednu slovenske drame in v Narodnem gledališču Tuzla v Bosni in Hercegovini.

In nagrade? Kar tri na 53. Borštnikovem srečanju za predstavo *Naš razred*, in sicer za igro igralskemu kolektivu, za režijo Nini Rajić Kranjac ter za glasbo Branku Rožmanu.

Vesna Pernarčič je na Dnevih komedije v SLG Celje postala žlahtna komedijantka 2019, Miha Rodman pa je dobil *Julijo* za izjemno igralsko stvaritev v sezoni 2017/2018 ter nagrado na mednarodnem festivalu NETA v Bolgariji.

Uvrstitev na letošnje Borštnikovo srečanje – kar je za vsako gledališče posebna čast in utrjuje temelj njegovega obstoja – pomeni, da je predstava *Ob zori* v režiji Žige Divjaka resnično globoko, ustvarjalno in drzno novo branje Cankarja, prelito v osupljivo kolektivno igro, v kateri se izrisuje vsa tragika neštetihih »klancev«, do katerih je puhla, napihnjena, pokvarjena, preračunljiva oblast katere koli baže z zlagano sočutnim obrazom ignorantska in neusmiljena nadvlada, ki dobro obvlada akrobatiko razčlovečenja.

V igralskem kolektivu »za tekočim trakom« nas je še posebej osupnil in navdušil Blaž Setnikar, ki je s pretanjenim posluhom za sleherni detajl v pripovedi ministranta Marka iz *Križevega pota* stopnjeval napetost in sočutno prizadetost v dvorani. V domišljiji gledalcev je bila vedno bolj jasna freska poti na goro, poti, med katero fantič, omahujoč pod težkim križem, lačen in v težkih, pretoplilih oblačilih v zadušljivem ozračju hlepi po požirku vode, proti koncu pa ne čuti ničesar več in ga žene naprej le še skoraj nedoumljiv notranji vzgib, ki ga prekinja tudi misel na preostale člane njegove družine, dokler ne trešči v skalo in tragično ne omahne. To dolgo, mučno, zahtevno in neizprosno pot, po kateri Marka brez sleherne empatije ženeta cerkovnik in župnik, je Blaž z izjemno kondicijo in železno disciplino uprizoril s hojo in tekom po tekočem traku ves čas svojega nastopa. In občinstvo obdaroval tudi z iskrenimi čustvenimi tančinami. V njegovem Marku ni bilo nikakršne patetike, ampak pretresljivost. Izjemna, popolna stvaritev! Blaž Setnikar z liki, ki jih oživlja, opozarja nase, že vse odkar je član Prešernovega gledališča. – Cankar bi te bil vesel, Blaž Setnikar!

V imenu žirije za podelitev nagrade Julija za najboljšo igralsko stvaritev v sezoni 2018/19 Alenka Bole Vrabc



Dr. J. O. Stephens

**Javni zavod
PREŠERNOVO
GLEDALIŠČE
KRANJ**

Glavni trg 6
4000 Kranj

Telefon

+386 (0)4 280 49 00

E-pošta

pgk@pgk.si

www.presernovo.si

www.pgk.si

Blagajna

+386 (0)4 20 10 200

blagajna@pgk.si

Blagajna je odprta od ponedeljka do petka od 10.00 do 12.00, v obdobju sobotnih matinej tudi ob sobotah od 9.00 do 10.30, ter uro pred pričetkom predstav.

Direktorica

Mirjam Drnovšček

+386 (0)4 280 49 12

mirjam.drnovscek@pgk.si

**Dramaturginja in vodja
umetniškega oddelka**

Marinka Postrak

+386 (0)4 280 49 16

marinka.postrak@pgk.si

**Marketing in odnosi
z javnostjo**

Milan Golob

+386 (0)4 280 49 18

info@pgk.si

**Koordinatorica
programa in
organizatorica
kulturnih prireditev**

Nataša Jereb

+386 (0)4 280 49 13

organizacija@pgk.si

Računovodkinja

Anja Pohlin

+386 (0)4 280 49 15

anja.pohlin@pgk.si

Tehnični vodja

mag. Igor Berginc

+386 (0)4 280 49 30

igor.berginc@pgk.si

Poslovna sekretarka

Gaja Kryštufek Gostiša

+386 (0)4 280 49 00

pgk@pgk.si

Blagajničarka

Katja Bavdež

+386 (0)4 20 10 200

blagajna@pgk.si

**Oblikovalec maske
in frizer**

Matej Pajntar

Garderoberka

Bojana Fornazarič

Inspicienta

Ciril Roblek

Jošt Cvikl

Šepetalka

Judita Polak

Lučni mojster

Nejc Plevnik

Tonski mojster

Tim Kosi

Oskrbnik

Boštjan Marčun

Mizarja in odrska tehnika

Robert Rajgelj

Marko Kranjc Kamberov

Čistilka

Bojana Bajželj

Igralski ansambel

Vesna Jevnikar

Peter Musevski

Vesna Pernarčič

Darja Reichman

Miha Rodman

Blaž Setnikar

Vesna Slapar

Aljoša Ternovšek

Borut Veselko

Svet zavoda

mag. Drago Štefe

(predsednik)

mag. Igor Berginc

Joško Koporec

Alenka Primožič

Peter Šalamon

Strokovni svet

Barbara Rogelj

(predsednica)

Alenka Bole Vrabec

Vesna Jevnikar

Borut Veselko

Jani Virk

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Delovanje Prešernovega gledališča Kranj financirata:



TAM TAM



biša
LAYER

Gorenjski Glas



Radio Sora



KONČNO
2025



PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Gledališki list

Prešernovo gledališče Kranj

Sezona 2019/20, uprizoritev 3

Za izdajatelja: Mirjam Drnovšček

Urednica: Marinka Poštrak

To številko uredila: Marinka Poštrak in Rok Andres

Lektorirala: Barbara Rogelj

Fotografije: Nada Žgank

Oblikovanje: Tina Dobrajc in Mito Gegič

Tisk: Tiskarna Oman

Naklada: 900 izvodov

Kranj, Slovenija, december 2019